

Wat er speelt

in het Concertgebouworkest

Anna de Vey Mestdagh

Met illustraties van Theo van den Boogaard

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Inhoudsopgave

9	Beste lezer, geacht publiek
11	Alles is muziek
14	Huiswerk
16	Orkestgebouwconcert
19	Rock-'n-Roll
21	Pull and Push
24	Verdikkeme
27	Wedstrijd
29	Wie wij zijn
31	Stoelendans
34	Thuisblijvers
36	Elitair en arrogant
39	Radio
41	Live
43	Te laat
46	Stilte a.u.b.
48	Doe die deur dicht
51	Gesamtkunstwerk
53	Elixer
56	Stemming maken
58	Hollandsche bodem
61	Olietanker
63	Dag, jongen!
65	Mond dicht

68	Reiswijzer
70	Scordatura
73	Horen, zien en voelen
75	Die lange trap
78	De gratie
80	Liaisons dangereuses
83	Apenkooi
85	De academist
88	Applaus
90	Stoom afblazen
92	Planet of the Apes
95	Klonterige brintapap
98	Geroezemoes
100	Een groot en gevoelig hart
102	Ons tweede thuis
105	Jukebox
107	De frisse musicus
110	New York, New York
113	De redder in nood
115	Waan aan de wand
117	Helemaal niet
119	Wat de boer niet kent
122	Top-down
124	Jong en jolig
127	Heilige huisjes
129	Stilletjes
132	Verbeelding
134	Proces

137	Out of the box
139	Topsport
142	Verloving
144	Trots
147	Ratjetoe
149	Moet je een klap?
151	Magie
154	Telepathie
156	Last but not Liszt

Beste lezer, geacht publiek

Als de dag van vandaag herinner ik me hoe ik als klein kind gegrepen werd door de klassieke muziek. Uit de boxen van de oude platenspeler van mijn ouders klonk een vioolsonate van Johannes Brahms. Met mijn pop in de hand, uitkijkend over de mistroostige herfsttuin, voelde ik hoe de haartjes in mijn nek recht overeind gingen staan. Was het de strakke maar toch uiterst gevoelige klank van de viool die het 'm deed? Eén ding wist ik zeker: dit is een wereld die ik verder wil verkennen. Hoe vaak mijn broers de jaren daarna ook verzucht hebben: 'Anita, hou nou eens op met dat kattegejank', het mocht niet baten. De viool werd mijn grootste vriend. Mijn begeleider bij vreugde en harts-tocht, mijn medicijn tegen verdriet en eenzaamheid.

Deze jeugdervaringen hebben mij ertoe gebracht om tot op de dag van vandaag, zo'n 50 jaar later, gepassioneerd viool te spelen in een van de beste symfonieorkesten van de wereld, het Koninklijk Concertgebouworkest te Amsterdam. Wist ik waar ik aan begon? Absoluut niet! Te beginnen bij de ze-nuwslopende audities om in het orkest toegelaten te worden, het iedere week instuderen van de moeilijkste passages, de dwingende aanwijzingen van steeds weer andere dirigenten en de extreme focus tijdens een ra-

dio- of cd-opname. Vervolgens de geijkte podiumprotocollen, het op tournee gaan met meer dan honderd eigenwijze collega's en dan de ruzies, de grappen, de vriendschappen en zelfs de huwelijken tussen orkestleden die daaruit zijn voortgekomen. Ook ik heb mijn levensgezel binnen de orkestfamilie gevonden. We gingen op huwelijksreis naar Japan, maar dan wel met het hele orkest.

Van al die persoonlijke scrupules merk je als het goed is helemaal niets wanneer het orkest, strak in het pak, plaatsneemt op het podium. Toch is het interessant om eens een kijkje achter de schermen te nemen, want zoals ik als kind al aanvoelde gaat muziek maken over veel meer dan het beheersen van je instrument en ontstaan de mooiste klanken juist op de scheidslijn tussen discipline en kwetsbaarheid. Jaren geleden ben ik begonnen met het schrijven van columns voor het programmablad *Preludium* over alles wat er speelt in het Concertgebouworkest. Het idee om een aantal van die columns te combineren met cartoons van Theo van den Boogaard is ontstaan toen hij mij eens, zomaar uit de losse pols, portretteerde als violiste die met haar strijkstok rechtstreeks op de kern van het verhaal mikt. Een krachtig beeld en precies wat ik met deze uitgave voor ogen heb.

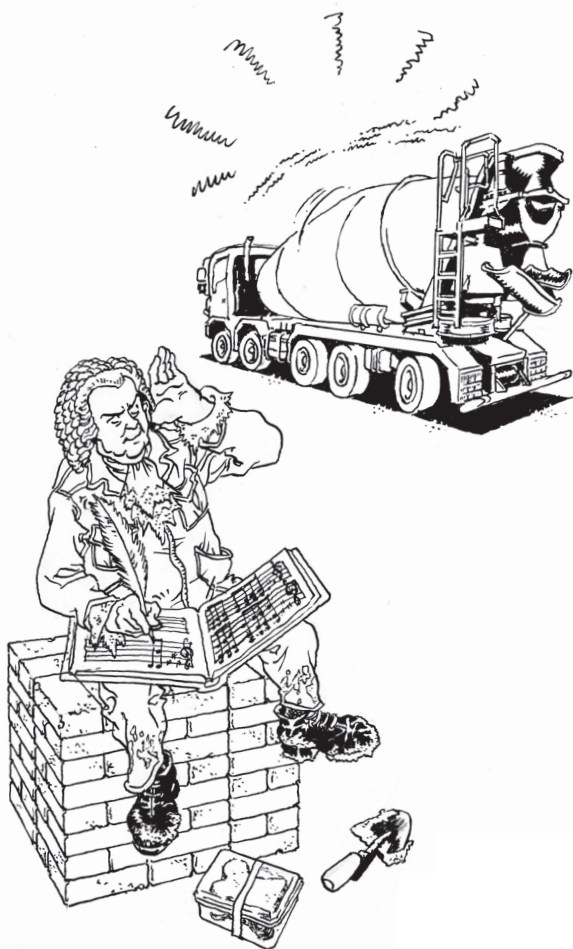
Anna de Vey Mestdagh

Alles is muziek

De vakantie is omgevlogen en het is alweer zover, de allereerste orkestrepetitie van het seizoen begint over een half uur. Op de lessenaar staat *Winterdromen*, de *Eerste symfonie* van Tsjaikovski. Met frisse moed fiets ik richting Concertgebouw en ik kan er niet omheen: na de welverdiende rust staan mijn zintuigen weer op scherp. In iedere baksteen zie ik een verhaal, iedere boom lijkt een wonder der natuur en wanneer ik mijn oren spits kan ik de rupsen horen knagen.

Het is gek en misschien zijn het wel onthoudingsverschijnselen, maar in alles wat ik zo duidelijk zie en hoor lijken bepaalde muziekstukken tot uiting te komen. De *Koningin van de nacht* klinkt me tegemoet vanuit de hoogste bomen, spatzuiver en in alle toonsoorten. Even later treft me het tikken van het voetgangerslicht, even volhardend als het ritme van de *Bolero* van Ravel. Het waarschuwingssignaal van de metro, een grote terts naar beneden, roept spontaan het begin van het tweede deel van Brahms' *Vioolconcert* op. Het is bijna jammer dat de fietstocht maar 20 minuten duurt, want wie weet wat ik anders nog tegengekomen zou zijn.

De vraag blijft of de componisten geïnspireerd werden door de wereld om hen heen of dat ze die wereld

met hun composities juist een diepere betekenis hebben gegeven. Voor een aantal van hen geldt zeker dat ze rechtstreeks bestaande geluiden hebben gebruikt, denk aan Olivier Messiaen met zijn vogelgeluiden, aan de grote Romantici met hun onweer en koebellen. Andere componisten schetsen eerder een beeld of een gevoel. De symfonie van Tsjaikovski die we straks gaan repeteren bijvoorbeeld is een en al weemoedige herinnering aan de winters van zijn jeugd.

Vlak voordat ik aankom bij Het Concertgebouw zie ik een vrachtwagen met zo'n ronddraaiende cementbak langs de weg staan. Op de zijkant staat een niet al te originele leus: 'C'est le béton qui fait la musique.' Mijn eerste gedachte is: even luisteren. En jawel hoor, het zacht zoemend geruis van het ronddraaiende cement lijkt sprekend op het relaxte ritme van brushes op een snare drum. Ik had het kunnen weten. Zelfs in beton zit dus muziek.

Huiswerk

Het concert staat op het punt te beginnen, de zaal stroomt vol en op het podium is een ware kakofonie losgebarsten. Instrumenten worden warm geblazen, lastige loopjes en hoge noten nog even aangestipt, onoverzichtelijke herhalingen in het geheugen geprent. Want als musicus weet je: een goede voorbereiding, zowel lichamelijk als mentaal, is het halve werk en een voorwaarde voor een geslaagd concert.

Het begint natuurlijk al bij het studeren thuis, nog voordat de repetities begonnen zijn. Er zijn stukken waarvan ik iedere keer weer denk dat ze onspeelbaar zijn. Bijvoorbeeld de *Negende symfonie* van Mahler. In het tweede deel spelen we een wilde wals met een heleboel harmonisch onvoorspelbare akkoorden en nauwelijks leesbare voorstellen. Dus iedere keer gaan er uren studie aan vooraf voordat ik mijn gezicht in het orkest durf te vertonen. En dan toch, als we met zijn allen gaan repeteren, dan valt alles langzaam op zijn plaats. Iedere keer weer. Dat is de kracht van het samenspel.

Maar ook als de noten redelijk te doen zijn, zoals bij Beethoven en Mozart, valt er nog genoeg te studeren. Ik zou zeggen, juist dan. Omdat deze muziek zo transparant is moet alles perfect zijn en is ieder rafel-

randje extra duidelijk te horen. Denk alleen maar aan zuiverheid, vingervlugheid, articulatie en legato-spel. Daar ben je eigenlijk nooit klaar mee en het zijn ook de eerste zaken die minder goed lukken als je onder spanning moet presteren. Dat betekent dat je, naast de orkestpartijen, niet vaak genoeg toonladders en drie-klanken kunt studeren.

Voor het concert warmdraaien is belangrijk. Maar wat door de collega's geenszins op prijs wordt gesteld is als je tijdens de repetitie, wanneer de dirigent met een andere instrumentengroep bezig is of een verhaal aan het vertellen is, zachtjes je partij studeert. Dat wordt als storend ervaren en de overtreder krijgt dan steevast luid en duidelijk te horen: thuis studeren!